

NECROPOLA MEDIEVALĂ DE LA ENISALA

Raport preliminar de săpătură (1977)

GH. MĂNUCU-ADAMEȘTEANU

În planul de cercetare al Muzeului Deltii Dunării din Tulcea pe anul 1977 a fost inclusă și necropola medievală de la Enisala, localitate cunoscută prin cercetările din necropola getică¹ și de la cetatea medievală² (Pl. I).

Satul Enisala (com. Sarichioi, jud. Tulcea) se află la 8 km. de orașul Babadag, în partea de est a lacului omonim. În partea de vest a satului, în locul numit de localnici „La biserică”, pe un promontoriu ce înaintează pînă pe malul lacului, se află necropola medievală. Primele morminte au fost descoperite în anul 1966, cu ocazia exploatarii lutăriei din acest loc³.

Semnalarea acestui obiectiv o datorăm cercetătorului Mirela Babeș de la Institutul de Arheologie din București, care, în perioada 1967–1968, cercetind necropola dacico-romană din sec. I–II e.n., a surprins o parte din mormintele medievale. În campaniile menționate au fost descoperite 66 de morminte, dintre care, în anul 1967, au fost dezvelite 30⁴.

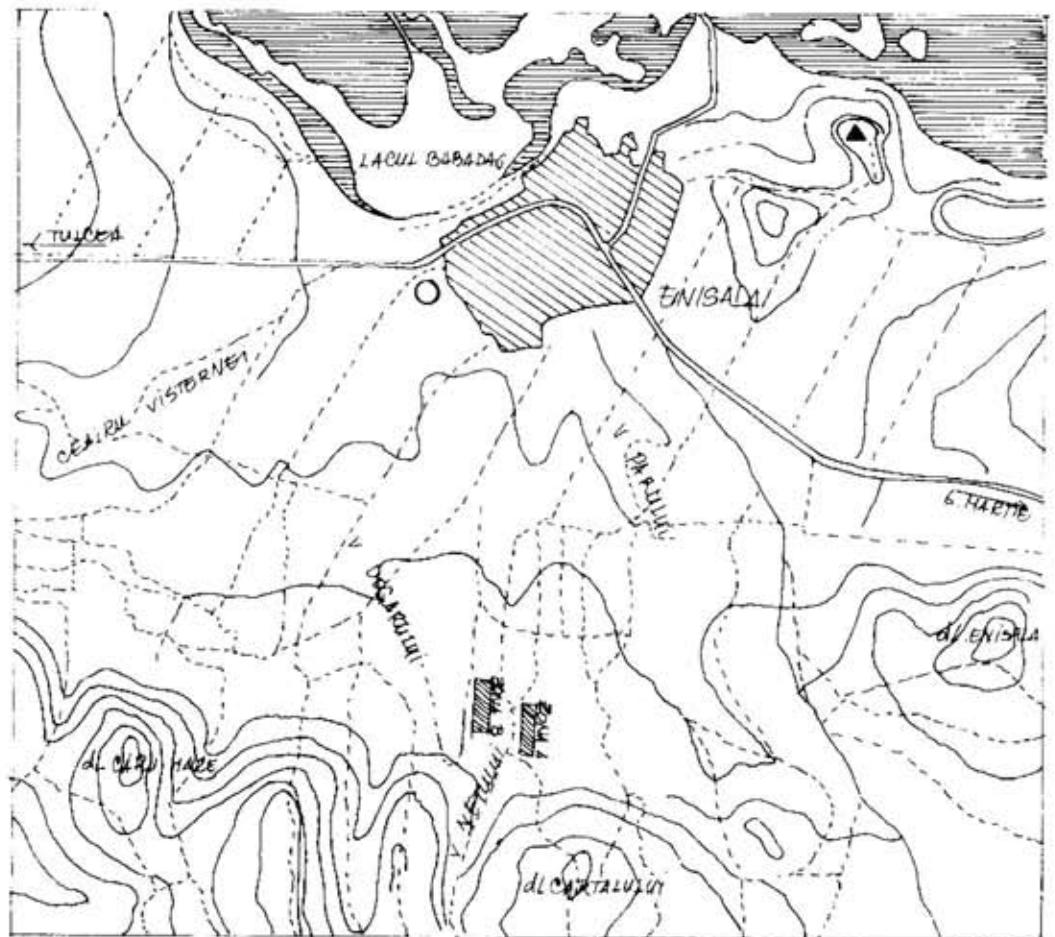
Publicînd rezultatele cercetărilor din necropola dacico-romană, autorul lor semnalază descoperirea mormintelor medievale pe care le încadrează cronologic în secolele XV–XVI⁵.

În perioada 1970–1973, lucrările de modernizare a drumului județean, sectorul Enisala-Babadag, au afectat și obiectivul nostru distrugînd o parte din necropola și făcînd imposibilă urmărirea stratigrafiei. Cercetările noastre, incepute din anul 1977, au avut drept scop salvarea vestigilor arheologice și cercetarea necropolei medievale.

Aici au fost trasate două secțiuni: S1 (24×5) și S2 (18×2), urmărîndu-se precizarea limitelor necropolei. În același scop, a fost executată S3 (6×2 m) și prelungită S1 cu 12×4 m, apoi cu încă 14×2, S1 ajungînd la o lungime totală de 50 m (Pl. II).

Au fost cercetate 57 de morminte medievale și 27 de morminte dacico-romane de incineratie și inhumare (sec. I–XI e.n.). Suprapunerea celor două necropole a dus la deranjarea unor morminte dacico-romane. În eimitîrul medieval, pînă în prezent, nu s-au observat suprapunerî de morminte.

În cadrul necropolei medievale s-a constatat ordonarea mormintelor în șiruri aproximativ paralele. Morîintele sunt amenajate după ritul creștin. Sînt orientate E-V, la unele existînd derivații datorită anotimpului în care au avut loc înmormintările. Corpul

LEGENDA

- Necropola getică de la Valea Netului
- ▲ Cetatea medievală Enisala
- Necropola medievală punctul „la biserică”

PL. I — SATUL ENISALA ȘI PUNCTELE ARHEOLOGICE DIN JUR

I) LE VILLAGE D'ENISALA ET LES SITES ARCHÉOLOGIQUES DES ALENTOURS
PL. I — IL PAESE ENISALA E LE ZONE ARCHEOLOGICHE VICINE.

PL. II — PLANUL GENERAL AL NECROPOLEI

II) PLAN GÉNÉRAL DE LA NÉCROPOLE

PL. II — PIANTA GENERALE DELLA NECROPOLI.

este întotdeauna întins orizontal cu față în sus, brațele, în majoritatea cazurilor, fiind împreunate pe cutia toracică sau pe bazin, sau cu o mână pe bazin și alta pe cutia toracică. Ca o excepție, menționăm cîteva morminte care au brațele întinse pe lîngă corp sau antebrațele îndoie și aduse spre elavicele (Pl. III—IV). Morminte asemănătoare au fost descoperite la Măicănești⁶, Traian⁷, Cernica⁸.

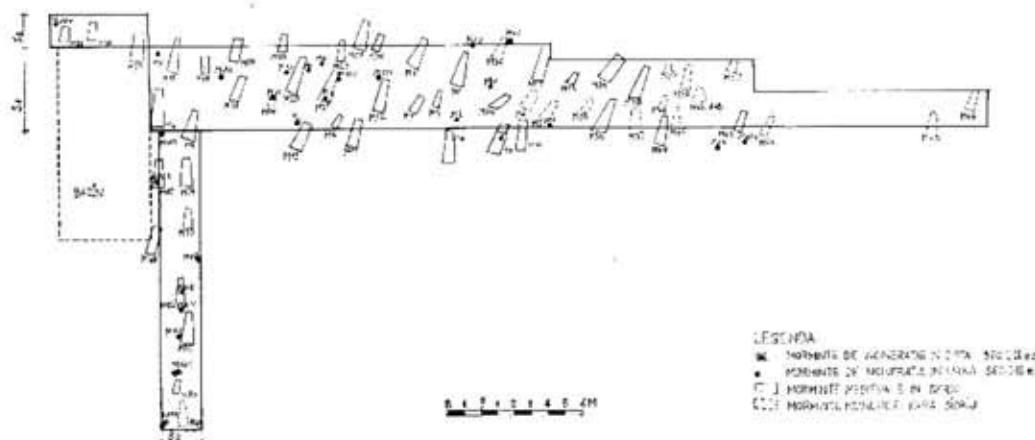
Adineamnele înmormintărilor variază între 0,70 m și 1,40 m. O clasificare a mormintelor pe vîrstă și sexe pune în evidență deosebiri vizibile: 24 morminte de femei, 20 morminte de copii și numai 4 morminte de bărbați. La 9 morminte nu putem face precizări, fiind deranjate sau distruse de intervenții moderne⁹. În 42 de morminte, o proporție de cca. 75%, s-au găsit sierie din lemn de stejar, majoritatea foarte bine păstrate. Acestea au o formă dreptunghiulară sau trapezoidală, în majoritatea cazurilor, scindurile sint prinse cu piroane și doar la unele morminte de copii sunt imbinate prin sistemul „coadă de runcunică”. Prezența masivă a siericielor constituie o surpriză pentru perioada aceasta în celelalte necropole din țară, majoritatea înmormintărilor făcindu-se fără sieriu.

În Dobrogea, pentru perioade apropiate, s-au făcut cercetări la Păcuiul lui Soare și Niculițel. La Păcuiul lui Soare ultimele înmormintări datează de la începutul secolului al XV-lea; autorii cercetărilor nu au consacrat încă un studiu aparte cimitirului, rezultatele de aici fiind în mare parte necunoscute¹⁰.

La Niculițel au fost descoperite 70 de morminte medievale, majoritatea din secolele XVIII—XIX. Materialul arheologic din morminte, cu excepția monedelor, este încă inedit¹¹. La Lancavița s-au descoperit două morminte de copii din secolul XVIII, acestea reprezentând ultimele morminte medievale cunoscute de noi în Dobrogea (sec. XIV—XVIII)¹².

În restul țării avem descoperiri sugestive. La Măicănești, din cele 110 morminte din sec. XV—XVI, doar 4 prezintă urme de sierie. Obiceiul înmormintării în sierie — semnalat aici pentru prima dată la începutul secolului XVI — se constată numai la locuitorii mai bogăți, restul continuind să fie îngropăți fără sieriu¹³. La Tinganu, din 251 de morminte din secolele XVI—XIX, doar „unele” au resturi de sierie¹⁴, iar la Tîrgșor, toate mormintele din secolele XV—XVII sunt fără sieriu¹⁵. În Moldova, la Ceahlău-Schit, doar trei din 46 de morminte aveau urme de sierie¹⁶, iar la Traian s-au găsit bucăți de sieriu doar la cîteva din cele 28 de morminte din secolul XVI¹⁷. O situație aparte

ENISALA 1977 PLAN GENERAL

înălțim numai la Streisingeriu, unde mai mult de jumătate din mormintele cercetate (sec. XV—XVIII) aveau urme de sierie¹⁸.

O situație de excepție prezintă inventarul funerar al mormintelor: din cele 57 de morminte, 44 au un inventar bogat și variat, 4 sunt lipsite de inventar, în timp ce 9 sunt distruse, nepuțindu-se face nici o observație. Inventarul funerar bogat capătă o semnificație aparte prin faptul că o bună parte din mormintele descoperite se găsește într-o poziție periferică, șiut fiind că mormintele de la marginea cimitirilor sunt aproape întotdeauna fără inventar, aici înmormântându-se locuitorii mai săraci.

Făcând o comparație cu celelalte necropole cercetate, rezultatele sunt concluzioane. La Ceahlău-Schit, în cele 46 de morminte s-au descoperit numai monede¹⁹; la cimitirul din satul Cucova, comună Valea Seacă, la 33 de morminte (sec. XVI—XVII) s-a descoperit o singură monedă²⁰. La Tîrgșor, la mormintele datează în secolele XV—XVI, s-a găsit doar o mărcie²¹; la Măicănești, din 110 morminte, șapte au avut inele și cercei, unei, fragmente de îmbrăcăminte, iar la alte cîteva s-au găsit accesorii vestimentare²² iar la Streisingeriu, doar 28% din morminte au inventar funerar²³.

Inventarul, format din monede, fragmente de țesătură, accesorii vestimentare și podeabe, a permis încadrarea cronologică a cimitirului în secolele XV—XVII.

Monedele. Au fost descoperite 36 de monede în 28 de morminte, în majoritatea cazurilor cîte una, cîte două fiind depuse doar în 8 morminte. Dintre ele, 34 sunt turcești, iar două ungurești. Cea mai veche monedă este un denar de argint de la Matei Corvin (1472—1478), iar ea mai nouă este o monedă turcească emisă de sultanul Ibrahim I (1640—1648)²⁴. Restul monedelor este împărțit astfel: 2 din secolul XV — una de la Matei Corvin (1487—1489) și una de la Bayazid al II-lea (1481—1512), 13 din secolul al XVI-lea — 3 de la Selim I (1512—1520), 9 de la Soliman Magnificul (1520—1566), una de la Selim al II-lea (1566—1574) și 4 din secolul al XVII-lea, toate de la Murad al IV-lea (1623—1640).

Fragmente de îmbrăcăminte. În patru din mormintele cercetate s-au descoperit fragmente de îmbrăcăminte²⁵. În mormîntul 28, un mormînt de femeie din secolul XVI, s-au găsit trei fragmente: două sunt de la o țesătură de mătase, obținută din fire nerăsucite și neuniforme ca grosime. Al treilea, mult mai bine păstrat, reprezintă un fragment de dantelă, de la un galon de culoare maron, executat din fire duble și triple de mătase ușor torsionate în formă de S, pe care este înfășurată o bandă metalică din argint aurit, cu răsuciri în Z la firele duble și răsuciri în S la firele triple. Dimensiuni: L = 18 cm, l = 1 cm. În mormintele M₂₀ și M₄₃, mormînt de copii din secolele XVI—XVII, s-au descoperit fragmente de țesătură din bumbae iar în M₃₇, mormînt de femeie din secolul XVI, pe piept, s-a găsit o bandă metalică de argint aurit spiralat în Z.

Trebucă subliniate descoperirile din M₂₈ și M₃₇, fragmentele de îmbrăcăminte de aici dovedind existența unei diferențieri sociale între locuitorii satului.

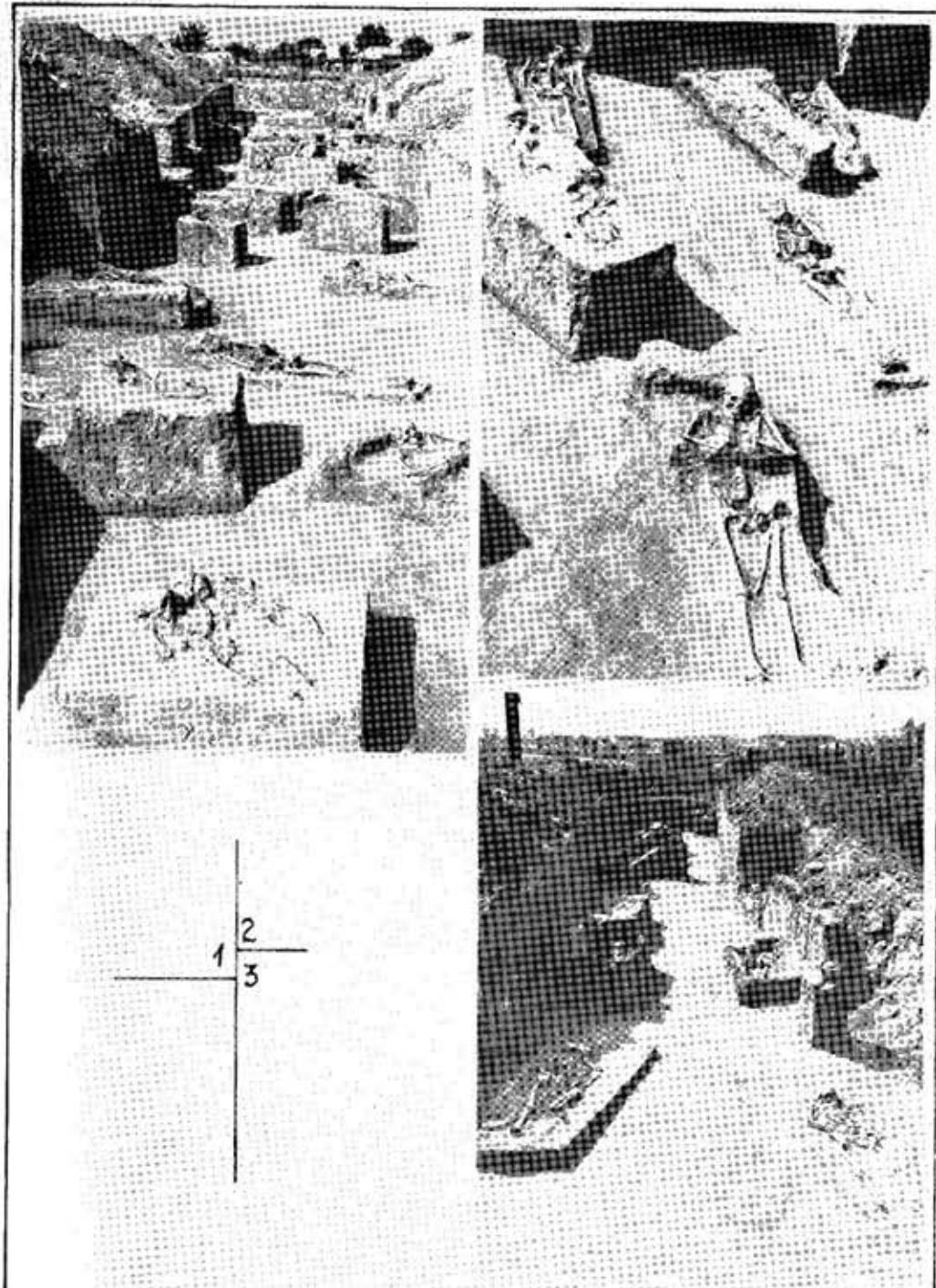
În cadrul inventarului mormintelor, o categorie importantă o constituie accesorii vestimentare, compuse din nasturi și poteoave.

Nasturi. Din bronz și mai rar din argint, au fost descoperiți în 18 morminte — toate din secolul XVI — atât la adulți cît și la copii. Majoritatea se aflau pe piept, pe partea dreaptă, cu excepția M₅₃ unde au fost găsiți pe partea stîngă, iar în trei cazuri — M₂, M₁₁ și M₅₄ — s-au găsit la gât. În general apar cîte 1—2 în mormînt, în mod excepțional găsindu-se 6 bucăți în M₉ și 4 bucăți în M₅₄. Sfera nasturului este realizată prin turnare, prin procedeul „à cire perdue”, atunci cînd este dintr-o bucată, sau prin ștanțare,

PL. III — ASPECTE DE PE SANTIER

III) ASPECTS DES FOUILLES

PL. III — ASPETTI DELLO SCAVO.

cele două emisfere obținute fiind apoi sudate (Pl. VII, 1b.). De sferă se prinde o urechiușă subțire, rotundă sau ovală. Într-un singur caz, în M₅₄, la gât, a fost găsit un nasture care avea urechiușa dintr-o verigă mai groasă, dreptunghiulară în secțiune (Pl. V). După forma sferei pot fi împărțiți în mai multe tipuri:

a. *Nasturi sferici*. Nasturi cu corpul perfect sferic, din bronz, reprezintă categoria cea mai numeroasă (Pl. V, 1–3). Toți sunt de dimensiuni apropiate, diferențele fiind foarte mici. Lungimea, cu urechiușă, este de 1–1,1 cm, iar diametrul sferei de 0,6–0,7 cm. Acest tip îl întâlnim în secolul XIV în cimitirul domnesc de la Curtea de Argeș²⁶. În perioada următoare – XV–XVI, sunt semnalati la Snagov²⁷, la Suceava²⁸, la Măcănești²⁹ și Streisingerghiu³⁰.

b. *Nasturi cu partea inferioară teșită*. S-au găsit două exemplare din argint, de mărimi diferite (Pl. V, 4) L = 1 cm, diametrul sferei, 0,7 cm și (Pl. V, 5), L = 1,9 cm, diametrul sferei – 1,3 cm). Aceștia fac parte dintr-un tip întâlnit mai rar, fiind răspândiți mai ales în secolele XV–XVI. Descoperiri similare s-au făcut la Suceava³¹, la Retevoiești³² și la Suslănești³³.

c. *Nasturi cu un bumb la partea inferioară*. Din acest tip s-a găsit un singur exemplar, din bronz, din care s-a păstrat numai partea inferioară. Pentru această categorie întâlnim analogii la Suceava³⁴, la Zăvoaia³⁵, exemplarele descoperite aiei fiind înscrise în secolele XV–XVI.

d. *Nasturi semisferici*. S-au descoperit două exemplare, din argint (Pl. V, 6–7). Dimensiuni: fără urechiușă, care este ruptă, L = 0,6 cm, diametru – 1,4 cm. Sunt simpli, fără nici un decor pe partea plată, spre deosebire de exemplarele descoperite la Curtea de Argeș³⁶, Suceava³⁷, care au incizate diferite motive sau cei de la Streisingerghiu³⁸, care au 6 orificii pentru prinderea unor pietre sau granule de sticlă.

Poteavă. În patru morminte au fost găsite întregi sau fragmentare poteave de la încăltămintă (Pl. V, 8–9). Pe sexe și vîrste, sunt repartizate astfel: la un mormant de fetiță (M₅₃) și la trei morminte de femeie (M₂, M₁₂ și M₅₂), toate mormintele fiind din secolul XVI. De formă ovală, au o grosime de 0,7–0,8 cm. La cele două capete și pe centru au căpă o proeminență, ascuțită la capăt, pentru fixarea pe încăltămintă. Asemenea poteave au fost descoperite la Cocou³⁹, la Vărărea⁴⁰ și la Iași⁴¹. Poteavale, de la botine, cind e vorba de femei, sau de la eizme, cind este vorba de bărbați, reprezintă un accesoriu mai puțin întâlnit, prezența lor în morminte dovedind existența unor locuitori mai înstăriți.

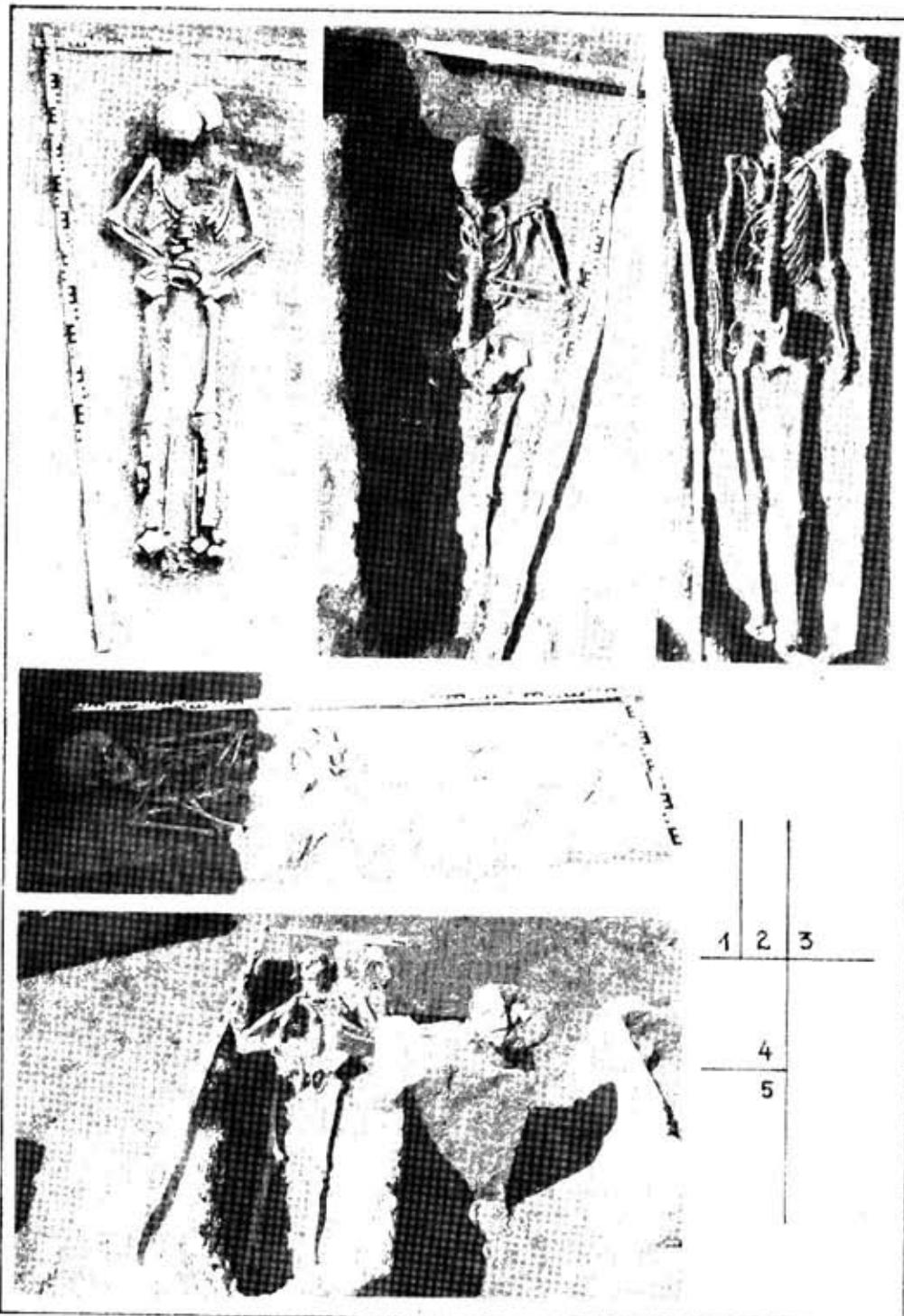
În cadrul inventarului funerar, podaabele reprezintă categoria cea mai importantă, remarcindu-se prin numărul mare de piese și prin varietatea lor.

Mărgelele. S-au găsit în 10 morminte, toate din secolul XVI. În majoritatea mormintelor s-au descoperit în număr mare, doar în trei cazuri găsindu-se două sau trei mărgele. În unele morminte se ajunge la un număr impresionant, în mormântul 37 găsindu-se 448 mărgele. Cele mai multe au fost găsite în jurul capului, numai în M₃₇, pe lîngă cele din zona capului, s-au descoperit și pe piept. Majoritatea mărgelelor sunt din sticlă, în unele morminte, în plus, găsindu-se cochilii de mecișori și în mod excepțional (M₃₇), ghiocuri. Au o formă rotundă, sferică sau puțin turtită la capete, discoidală, cilindrică, paralelipipedică (Pl. VI, 1–3). Ca o excepție, menționăm cîteva mărgele din rășină, care au o formă asemănătoare cu a frunzelui de mură (Pl. VI, 4). La ele întâlnim o varietate de culori: albe, galbene, verzi, albastre, maron. Cîteva, pe un fond albastru sau maron, sunt decorate cu dungi subțiri verticale, drepte sau ondulate, trasate la intervale regulate,

PL. IV – DETALII ALE MORMINTELOR

IV) DETAILS DES TOMBES

PL. IV -- DETAGLI DELLE TOMBE.

realizate prin vopsire sau incrustare. În M₃₇ avem o mărcie din sticla albastră, transparentă, care este decorată, prin incrustare, cu dungi verticale, drepte, de culoare albă, iar la cele două capete, prin vopsire s-a realizat eite o rozetă de culoare roșie. (Pl. VI, 2). Dimensiuni: mărgele rotunde: h = 0,3–0,8 cm, diametrul = 0,4–0,9 cm; poliedrice: l = 0,6–1 cm, h = 0,3–0,8 cm; „fruct mură”: h = 0,7–0,9 cm, diametrul = 1,1 cm.

Mărgelele sunt frecvent întâlnite în inventarul funerar al mormintelor medievale. Printre cele mai timpurii sunt descoperirile de la Blandiana, jud. Alba, datează din secolul X⁴². Pentru o perioadă mai apropiată – sec. XIV–XV, descoperiri similară s-au făcut la Dărmănești⁴³ și Iliacea-Iași⁴⁴. Contemporane cu cele de la Enisala sunt mărgelele descoperite la Sucava⁴⁵ și Tincu⁴⁶.

Cercei. Reprezintă o categorie importantă ce poate fi împărțită în trei grupe:

a. *Cercei de țimplă cu unul din capete în formă de buclă* (Pl. VII, 1). Execuția dintr-o verigă simplă din aramă sau bronz, circulară în secțiune, cereci acestia sunt întâlniți în mai multe morminte, fiind datați în secolele XV–XVI. De dimensiuni și forme asemănătoare, sunt întâlniți începând cu secolul X; așa sunt cei descoperiți la Biharea, aflați în Muzeul din Oradea (nr. inv. 3250–3255), sau de la Muzeul de Istorie din Cluj (nr. inv. 7123)⁴⁷. Dintr-o perioadă apropiată sau contemporani cu cei de la Enisala, sunt cereci de la Păcuiul lui Soare⁴⁸, de la Drobeta-Turnu Severin⁴⁹ sau Sucava⁵⁰.

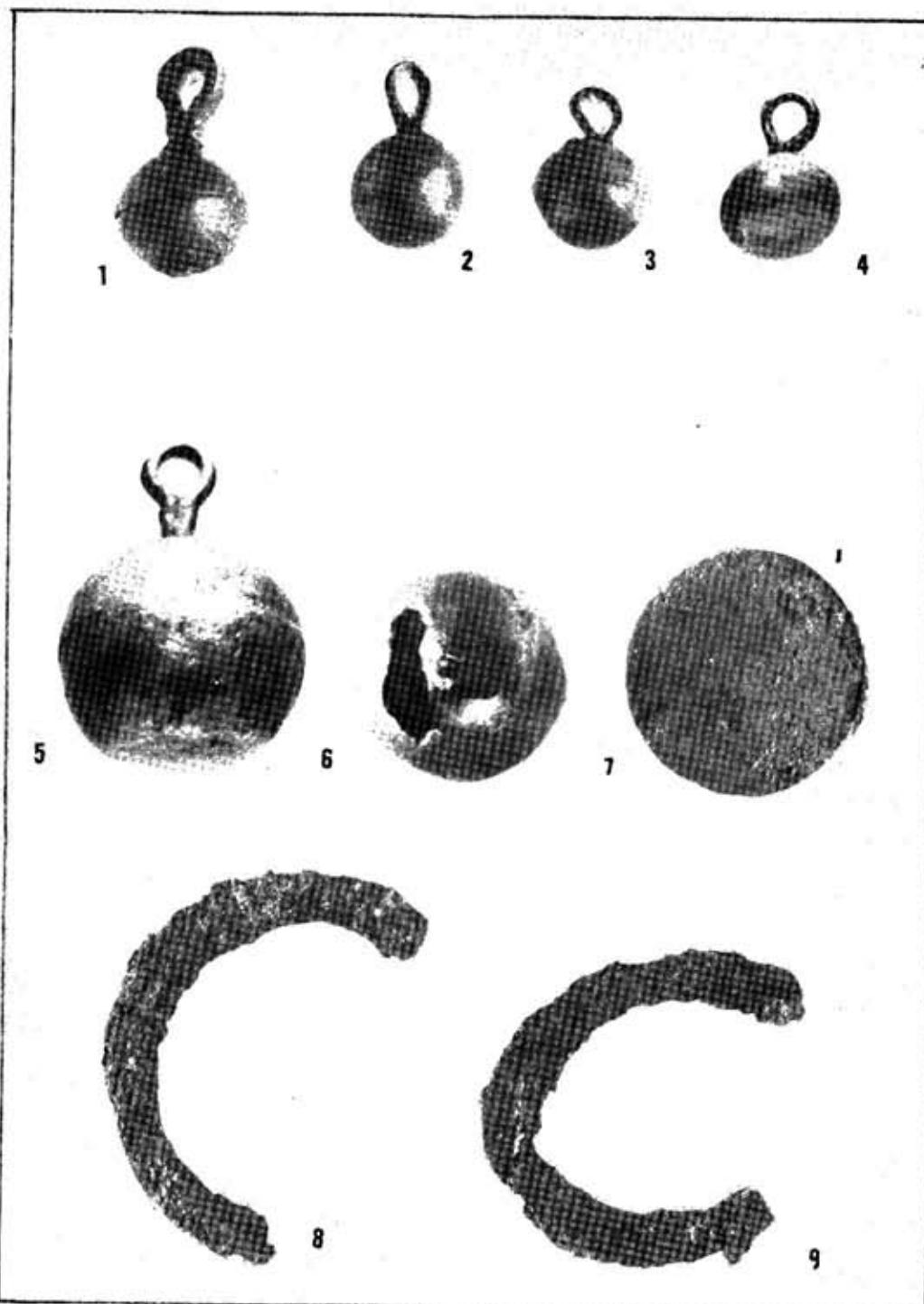
b. *Cercei cu pandantiv globular*. S-au descoperit patru exemplare din aramă sau aramă argintată; o pereche în M₃₀, unul în M₅, datat cu monedă de la sultanul Selim I (1512–1520) și unul în M₃₇, datat cu o monedă turcească din secolul XVI. Cercelul este format dintr-o verigă, rotundă în secțiune, care străbate un pandantiv globular, alcătuit din două semisfere unite prin trei fire metalice, ale căror capete se infășoară pe verigă (Pl. VII, 2). Dimensiuni: au diametrul sferei între 1–1,2 cm. Cercelii de acest tip cunoște o largă circulație, fiind întâlniți frecvent în inventarul necropolelor medievale. Pe lîngă descoperirile din Dobrogea, acești cereci sunt bine cunoscute datorită numeroaselor descoperirilor de pe teritoriul Munteniei și Moldovei. În acest sens, putem menționa, pentru secolele XIV–XV, descoperirile de la Păcuiul lui Soare⁵¹ și Liteni⁵², iar pentru secolul XVI, descoperirile de la Govora-sat⁵³ și de la Drobeta-Turnu Severin⁵⁴.

c. *Cercei poliedrici*. La una din cele două fetișe din M₄₂, singurul mormînt dublu, s-a găsit o pereche de cercei de argint, unică deocamdată la Enisala. Au veriga arcuită, rotundă în secțiune, la capete fiind lățită și găurită. Capătul fix este prins între două tuburi mici, din sîrmă, ce sunt fixate între ele cu ajutorul unei verigi late, tuburile fiind lipite pe montură. Capătul mobil se prindea cu un fir de bumbac, într-un mod identic. De o parte și de alta a verigii, la extremitatea superioară a tuburilor, se află un mic suport circular, din tablă subțire, pe care se găsește mică piramidă din patru bobîte. Corpul propriu-zis al cercelului are patru laturi romboidale. Fiecare romb este împărțit, printr-o sîrmă fin răsucită, în două părți triunghiulare. În centru fiecărui triunghi se găsește o piramidă cu baza triunghiulară, avind pe fiecare latură eite 10 bobîte, realizate prin tehnică „au repoussé”. Pe o singură fată, prin același tehnică, este realizat un triunghi echilateral din 10 bobîte. La partea mediană a cercelului, cele patru colțuri sunt măcate de eite o bobîă. La partea inferioară a monturii este lipit un cerculet realizat din sîrmă fin răsucită, din mijlocul lui pornind o piramidă cu baza triunghiulară, avind pe fiecare latură eite 12 bobîte (Pl. VII, 3).

PL. V – ACCESORII VESTIMENTARE: NASTURI (1–7) ȘI POTCOAVE DE ÎNCĂLTĂMINTE (8–9)

V) ACCESSOIRES VESTIMENTAIRES: BOUTONS (1–7) ET BECQUETS EN MÉTAL (8–9).

PL. V – ACCESSORI VESTIMENTARI: 1–7 BOTTONI 8–9 FERRI.

La cealaltă fetejă s-a găsit o monedă emisă de Bajazid al II-lea (1481–1512), care a fost folosită ca cereel, ca oferindu-ne o limită cronologică pentru datarea cerecilor. Pe de altă parte, înmormântările din această zonă a cimitirului, nu depășesc al treilea sfert al secolului XVI, ceea mai târzie monedă fiind o emisiune a lui Soliman Magnificul din anul 1566. Pe baza acestor criterii considerăm că cerceii pot fi încadrați cronologic în secolul XVI. Că nu greșim ne-o confirmă descoperiri similare din țară, cele mai târzii exemplare datând din secolul al XVI-lea. Din secolul XV sunt descoperirile de la Olteni (r. Focșani) ⁵⁵, iar pentru secolul XVI, analogii întâlnim la Galați ⁵⁶ sau la Suceava ⁵⁷.

Inele. S-au descoperit 9 inele, în majoritatea cazurilor cîte unul în mormint. Excepție fac două morminte: M₁, în care s-au descoperit două inele, unul fiind însă depus pe sieriu și M₅₄ în care s-au găsit de asemenea două inele; un inel-verighetă și un inel cu piatră pe montură, amândouă fiind puse pe un singur deget. După un prim criteriu, inelele pot fi împărtite în două grupe: simple și cu montură.

Inele simple. Din această grupă face parte un singur exemplar, un inel-verighetă, din argint. Veriga, în secțiune avînd formă unui triunghi, se îngroașă puțin la partea superioară (Pl. VIII, 1). A fost găsit la mijlocul stîngă, împreună cu un inel cu piatră, amindouă pe același deget. Mormintul fiind fără monedă, pentru încadrarea cronologică a inelului a trebuit să ținem seama de situația mormântului în eadrul necropolei. Toate mormintele de aici, sunt dateate cu monede de la Soliman Magnificul (1520–1566), și verigheta putind fi datată în secolul al XVI-lea. Întâlnite frecvent în secolele XIV–XV, mai rar în secolul XVI ⁵⁸, inelele-verighete sunt realizate, în general, dintr-o sîrnă simplă de argint. Uneori veriga este torsionată sau prin incizii oblice, la intervale regulate, se imită torsada. Sunt frecvențe în mormintele de la Cetățeni sau Lerești ⁵⁹, pentru începutul secolului XVI, fiind documentate la biserică Marina din Cimpulung-Muscel ⁶⁰. Acest tip este bine reprezentat și la Măiești, în necropolă I ⁶¹, menținîndu-se și în necropolă II ⁶² (sec. XV–XVI), în necropolă I fiind descoperit un inel asemănător cu cel de la Enisala ⁶³. Într-o perioadă mai târzie, secolul XVII, sub influența occidentală, acest tip evoluează spre forme mai rafinate, unul din cele mai reușite exemplare fiind descoperit într-un mormint de femeie de la mănăstirea Dragomirna ⁶⁴.

Inele cu montură. Reprezentînd majoritatea inelor descoperite aici, acestea pot fi împărtite în trei mari categorii: inele cu montură turnată odată cu veriga, inele cu montură lipită și inele cu montură impodobită cu pietre.

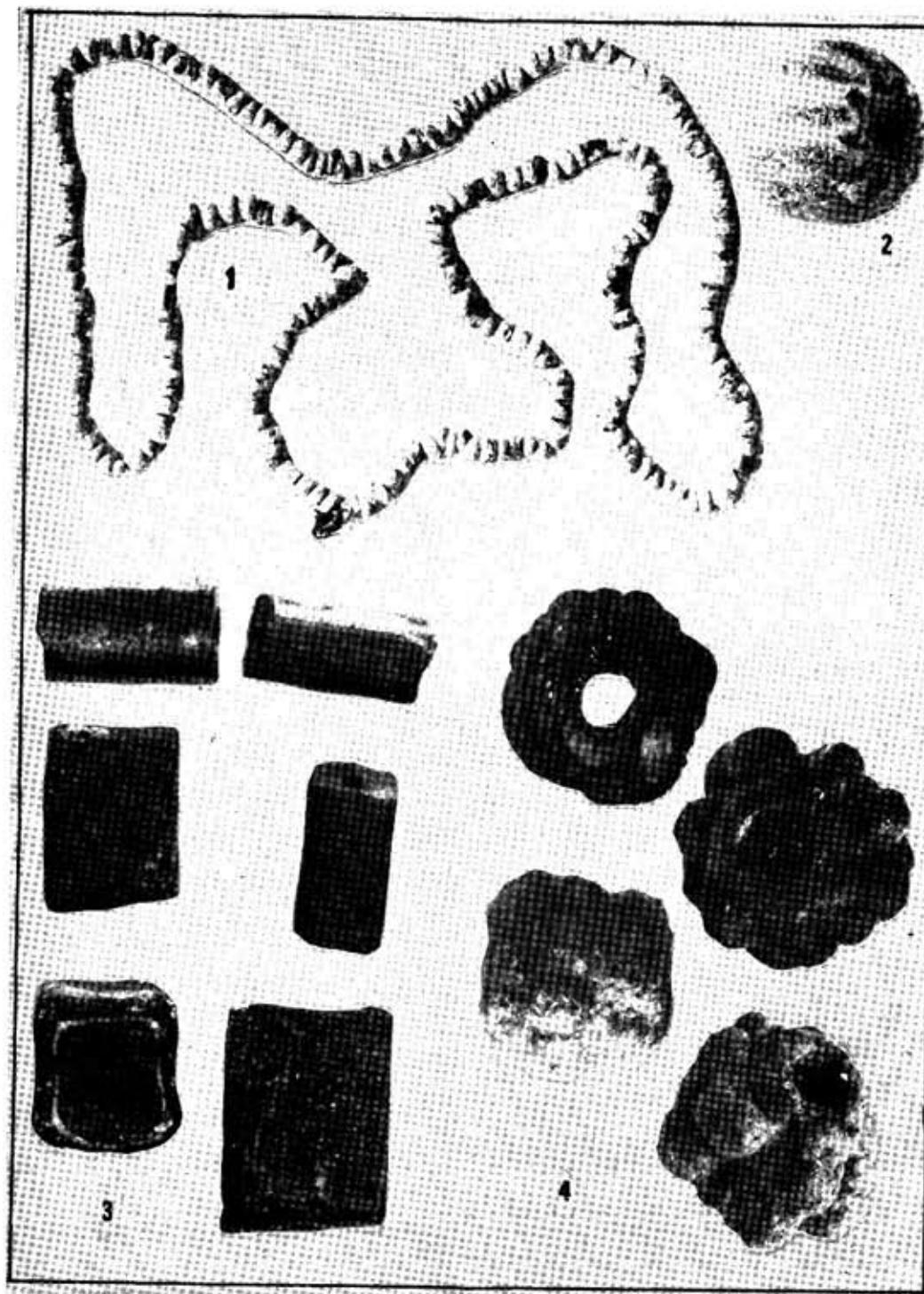
Inele cu montura turnată împreună cu veriga. Din această grupă fac parte două inele descoperite în M₁. Mormintul este datat cu o monedă emisă de sultanul Soliman Magnificul (1520).

— inel din bronz, cu veriga semicirculară în secțiune. Aceasta se lățește spre chaton, iar la partea inferioară se termină cu un buton. Pe toată suprafața este decorată cu incizii oblice la distanțe egale una de alta. Montura, obținută prin lățirea verigii la partea superioară, este decorată pe părțile laterale cu incizii oblice. Pe ea se găsește incizată o inscripție, deocamdată nedescifrată (Pl. VIII, 2,3 și Pl. XI, 1). Dimensiuni: veriga — la partea inferioară este lată de 0,6 cm; diametrul inelului — 2 cm. Inelul a fost depus pe sieriu, la pieioare, aceasta reprezentînd singurul caz cînd s-a întîlnit depunerea unor obiecte pe sieriu. Nu excludem însă posibilitatea, în lipsa unor alte exemple, ca inelul să fi ajuns, în mod întimplător pe sieriu.

PL. VI — MĂRGELE

VI) PERLES EN VERRE

PL. VI — MARGHERITINE.

-- inel din bronz. Veriga semicirculară în secțiune, se lățește spre montură, la partea inferioară terminindu-se cu un bumb. Montura rotundă, are încizat un motiv cruciform (Pl. VIII, 4,5 și Pl. XI, 2). Dimensiuni: veriga — la partea inferioară este lată de 0,5 cm; diametru inelului = 2,2 cm. Un motiv asemănător găsim pe un inel de argint, descoperit la Guruieni-Măgura, jud. Teleorman (sec. XV-XVI)⁶⁵. Aceste inele au o largă răspindire, exemplare similare cu cele de la Enisala fiind cunoscute prin descoperirile de la Buda-Buzău⁶⁶, Măicănești⁶⁷, Sucava⁶⁸, Cotul Morii⁶⁹ sau Suslănești-Argeș⁷⁰.

Inele cu montură tipită. După forma verigii, acestea pot fi împărțite în mai multe subgrupe: cu veriga circulară, cu veriga torsionată, cu veriga lamelară.

Inele cu verigă circulară. Din această categorie fac parte două inele, descoperite în M. 21 și M. 28.

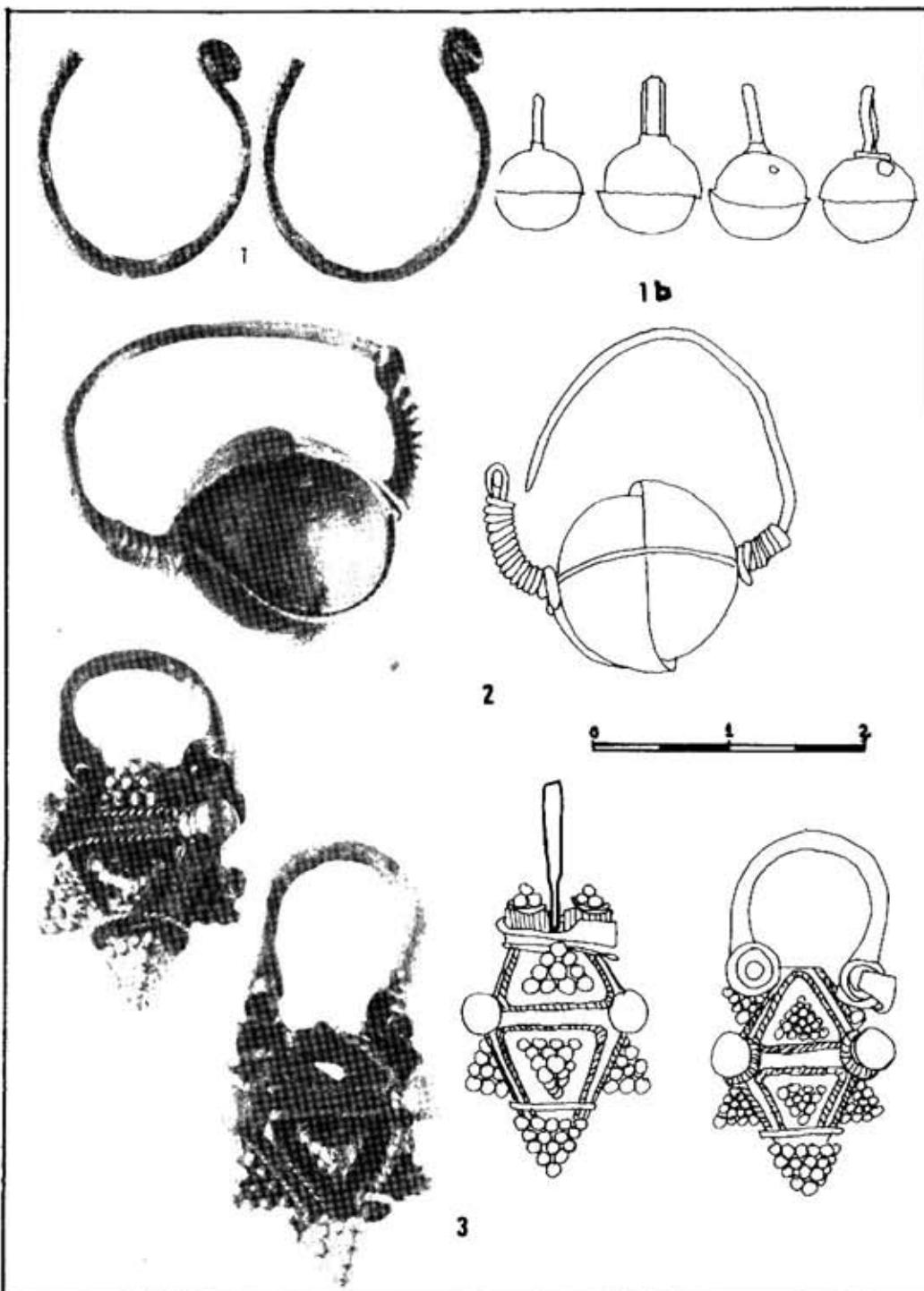
— inel de argint. Veriga circulară în secțiune, este decorată cu încizii adânci, circulare, la distanțe egale una de alta, ce dău impresia unei torsade. Pe ea este sudată o plăcuță romboidală, ce avea încizată o rozetă cu patru petale, încadrată într-un chenar ce urmărește laturile rombului (Pl. IX, 1, 2 și Pl. XI, 3). Un decor asemănător are un inel de bronz, descoperit la Streisingeorgiu (sec. XIV-XV)⁷¹. Dimensiuni: diametrul verigii = 0,3 cm, diametrul inelului = 2 cm.

— în M₂₈ a fost descoperit un inel identic ca tehnică și decor, doar dimensiunile fiind puțin diferite: diametrul verigii 0,35 cm; diametrul inelului 1,8 cm. Lipsind monedele, datarea inelelor s-a făcut pe baza amplasării mormintelor în cimitir. Ultimile înmormântări din această zonă sunt dateate cu monede de la Soliman Magnificul (1566) și Selim II (1566-1574), inelele putând fi înădrăzite cronologic în secolul al XVI-lea. Această datare este confirmată de descoperiri similare din alte necropole, acest tip de inel fiind frecvent mai ales în veacurile XV-XVI⁷². Inele cu verigă circulară s-au descoperit la Măicănești⁷³, Sucava⁷⁴, Streisingeorgiu⁷⁵, Drobeta-Turnu Severin⁷⁶. Toate acestea au montură rotundă și nu romboidală ca inelele de la Enisala.

Inele cu verigă torsionată. În această categorie intră un singur inel, descoperit în M₁₅ — inel sigilar de bronz. Veriga, torsionată, are lipită o plăcuță romboidală decorată prin încizie, cu un motiv cruciform; la extremitățile fiecărui braț al crucii se găsește cîte o săgeată. Motivul este înădrăzit într-un chenar ce urmărește conturul monturii (Pl. IX, 3,4 și Pl. XI, 4). Dimensiuni: diametrul verigii = 0,3 cm; diametrul inelului = 2 cm. Pe baza amplasării mormintului în cimitir, inelul poate fi datat în secolul XVI. Inele cu verigă torsionată sunt cunoscute din perioada feudalismului timpuriu: la muzeul din Călărași se află un inel de argint (nr. inv. 2265) descoperit la Păeuialui Soare (sec. XI)⁷⁷. Pentru secolele XIV-XVI, exemplare asemănătoare s-au găsit la Măicănești,⁷⁸ la Suslănești⁷⁹ și la Retevoiești⁸⁰, ultimul având ca montură trei pietre. Un exemplar identic cu cel de la Enisala a fost descoperit la Guruieni-Măgura, jud. Teleorman⁸¹.

Inel cu verigă lamelară. În această categorie includem un singur exemplar descoperit în M₂₅.

— inel din bronz. Are veriga lamelară, la partea superioară avind capete lățite și neîmpunute. Pe ea este lipită o montură de formă unei inimi, ce are încizată în centru, un semn asemănător cu litera J mare (Pl. IX, 5,6 și Pl. XII, 1). Dimensiuni: veriga lată

PL. VII — NASTURI 1b ȘI CERCEI 1-3

VII) BOUTONS 1b ET BOUCLES D'OREILLE 1-3

PL. VII BOTTONI 1b ED ORECCHINI 1-3

de 0,3 cm, la partea inferioară; diametrul inelului este de 2 cm. Inelul este datat cu o monedă de la Murad IV (1623—1640). Această tipări a circulat și în perioada feudalismului timpuriu, descoperirile fiind semnificative⁸². După aceasta, acest tip va cunoaște o largă răspândire în secolele XVII—XVIII. Simplă sau cu nervură longitudinală, veriga are uneori în jurul monturii grupuri de granule, execuție ce nu se apropiă de valoarea artistică a inelelor anterioare⁸³.

Inelele cu montură împodobită cu pietre. În această categorie intră trei inele a căror montură este împodobită cu una sau mai multe pietre prețioase.

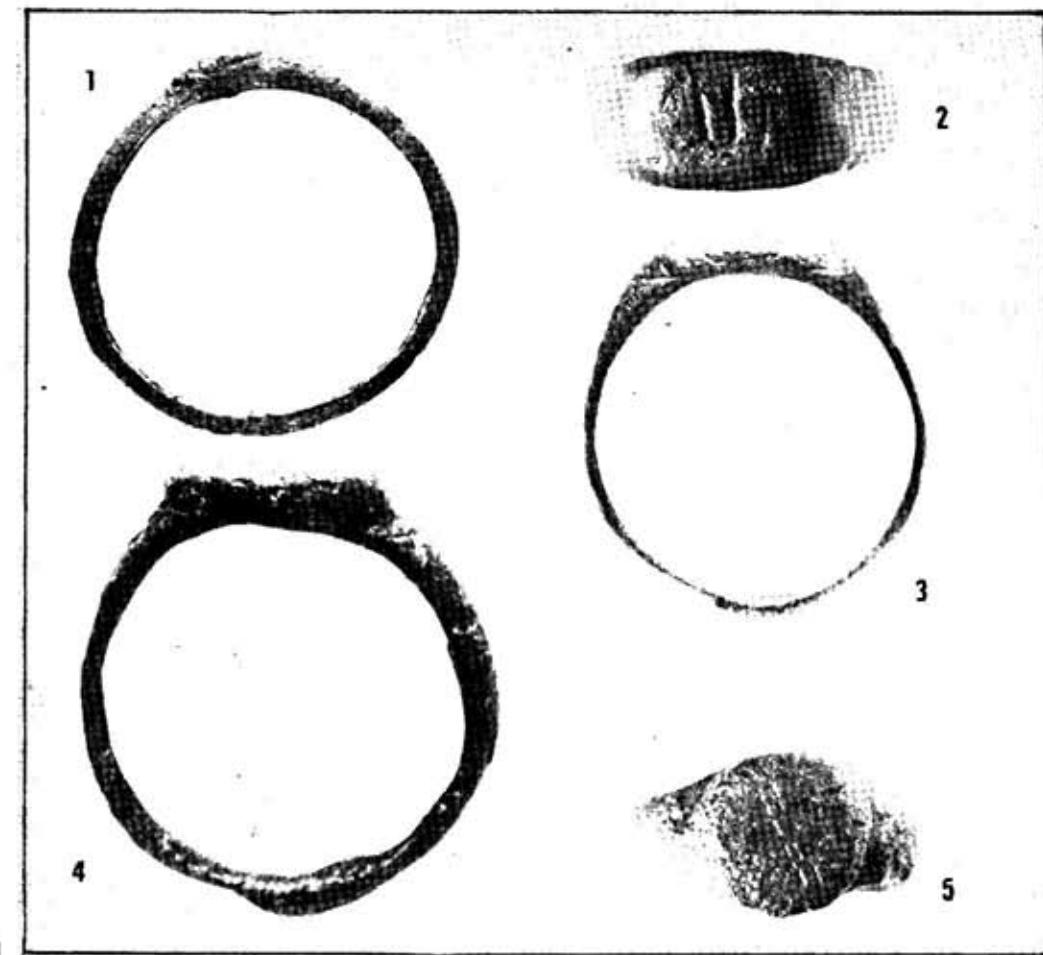
— inel de argint, găsit în M₃₄, la mîna dreaptă. Are veriga lamelată, cu capetele apropiate, decorată cu o nervură incizată, longitudinală. De o parte și de alta a monturii se află cîte o granulă de argint, cu dublu rol: decorativ și pentru a fixa mai bună a monturii de verigă. Montura, sudată pe verigă, are fixată prin intermediul a opt ghiare, parțial păstrate, o piatră octogonală, de culoare brun-roșcată (Pl. X, 1,2 și Pl. XII, 3,4). Dimensiuni: veriga — lată de 0,3 cm; piatra — latura de 0,7 cm; diametrul inelului — 2 cm. Inelul, pe baza situației mormântului în cimitir, poate fi încadrat cronologic în secolele XVI—XVII, respectiv pînă la jumătatea secolului XVII, ultimele inmormântări fiind datează cu monede emise de Murad IV (1623—1640) și Ibrahim I (1640—1648). Datarea este confirmată și tipologic, inele cu verigă lamelată fiind răspândite din nou din secolul XVII⁸⁴, exemplare asemănătoare datează în secolele XVII—XVIII, fiind descoperite și în alte localități din țară. La Tinganu s-a descoperit un inel de argint cu piatră galbenie-roșcată. De o parte și de alta a pietrei, veriga are reprezentate în relief, două capete de leu⁸⁵; la Muzeul Mogoșoaia se află un inel de argint (nr. inv. 14375/836) cu verigă lamelată. De o parte și de alta a monturii, în care este fixată o piatră, pe marginile ei și pe verigă, sunt prinse două plăcuțe metalice, care au reprezentate în relief cîte un cap de cornută⁸⁶. În timpul săpăturilor de la Suceava s-a găsit un inel mic de bronz, ce are montată o stielă de culoare roșie. De o parte și de alta a monturii, pe verigă, sunt lipiți doi bunici⁸⁷. Un exemplar asemănător s-a găsit și la Giurgeni — Orașul de Floei, inel datat cu o monedă de la 1527⁸⁸.

— inel de argint, găsit în mormântul 54. Se află la mîna stîngă pe același deget cu el fiind și un inel verighetă de argint. Veriga, în secțiune semicirculară, se întinde spre montură, fiind turnate împreună. Montura, circulară, este înaltă de 0,5 cm, și are în mijloc o piatră mică, galbenie, prinsă cu sase ghiare triunghiulare (Pl. X, 3, 4). Dimensiuni: veriga — la partea inferioară este lată de 0,4 cm; montura — diametru — 1 cm; diametrul pietrei — 0,5 cm; diametrul inelului — 2 cm.

Pe baza amplasării mormântului în necropolă, inelul poate fi datat în secolul al XVI-lea. Analogii pentru acest inel iutilnă la București, în cimitirul bisericăi Sf. Gheorghe Nou. Aici, în M₂, s-a găsit un inel turnat cu chatonul oval. Pe el, într-un orificiu central, se află montată o piatră. Inelul este datat în secolele XVI—XVII⁸⁹.

— inel de argint, descoperit în M₅₆. Veriga, semicirculară în secțiune, este formată din două jumătăți lipite sub montură și depărtate la partea opusă. Montura constă din patru suporturi circulare dispuse în cruce, unul dintre ele fiind distrus. În mijlocul lor se găsește un suport mai mic. În suporturile mari sunt prinse cu ajutorul a opt ghiare, două pietre de culoare verde-oliv, transparente și o piatră mată de culoare tureoaz. Piatră din suportul central lipsește (Pl. X, 5,6 și Pl. XII, 2). Dimensiuni: veriga — lată 0,4 cm; diametrul unei pietre — 0,7 cm; diametrul inelului — 2 cm. Ca și la celelalte inele cu montură împodobită cu pietre, nici la acest inel nu am găsit analogii perfecte. Ca asemănătoare, inele cu montura cu mai multe pietre, putem semnala, descoperirile de la Buda-Buzău⁹⁰.

Cercetarea fiind la început, considerăm prematur formularea unor concluzii. Totuși, unele ipoteze de lueru se cuvin să fie menționate.

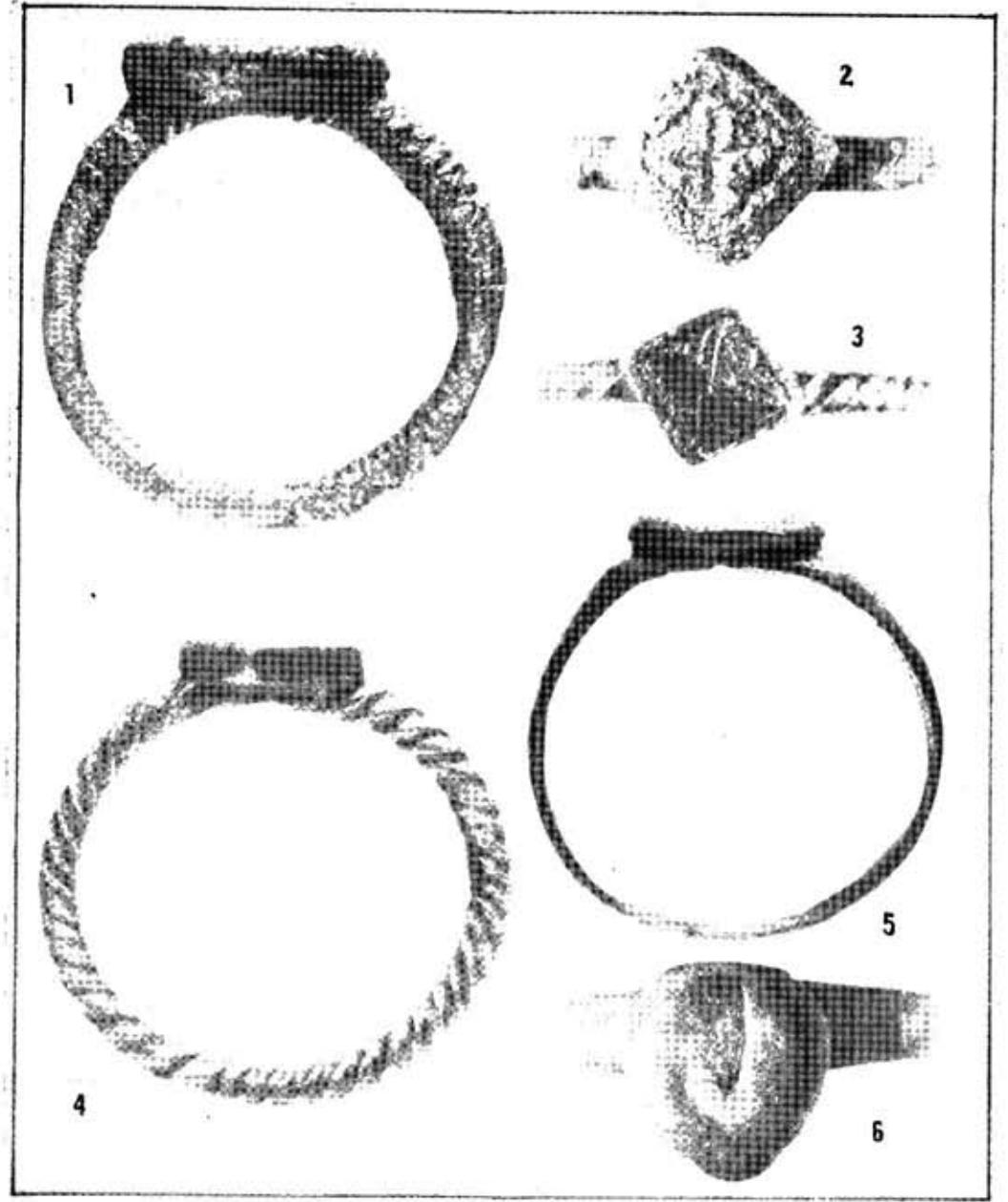
PL. VIII — INELE TURNATE

PL. VIII) BAGUES MOULÉES

PL. VIII — ALLIEN

Din punct de vedere cronologic, necropola medievală de la Enisala este singura de acest fel, studiată pînă acum în Dobrogea. Din această cauză, cercetarea noastră este îngreunată, situația de aici neavînd un termen de comparație apropiat. Ne vom referi cu precădere la necropolele din Țara Românească și mai puțin la cele din Moldova, unde, cu excepția cimitirului orășenesc de la Suceava nu s-au cercetat sistematic alte necropole din această perioadă. În Țara Românească situația este total diferită și numai menționarea în ordine cronologică, a unor necropole, este suficientă. Așa este cazul cimitirilor de la Cetățeni, Măicănești, Drobeta-Turnu Severin, Buda-Buzău, Tinganu, etc.

N-am menționat descoperirile de la Curtea de Argeș, Suslănești sau Comana, pentru că mormintele de aici, aparținând unor domnitori sau boieri, nu pot fi comparate cu cele dintr-o necropolă sătească⁹¹.

IX

PL. IX — INELE CU MONTURA LIPITĂ

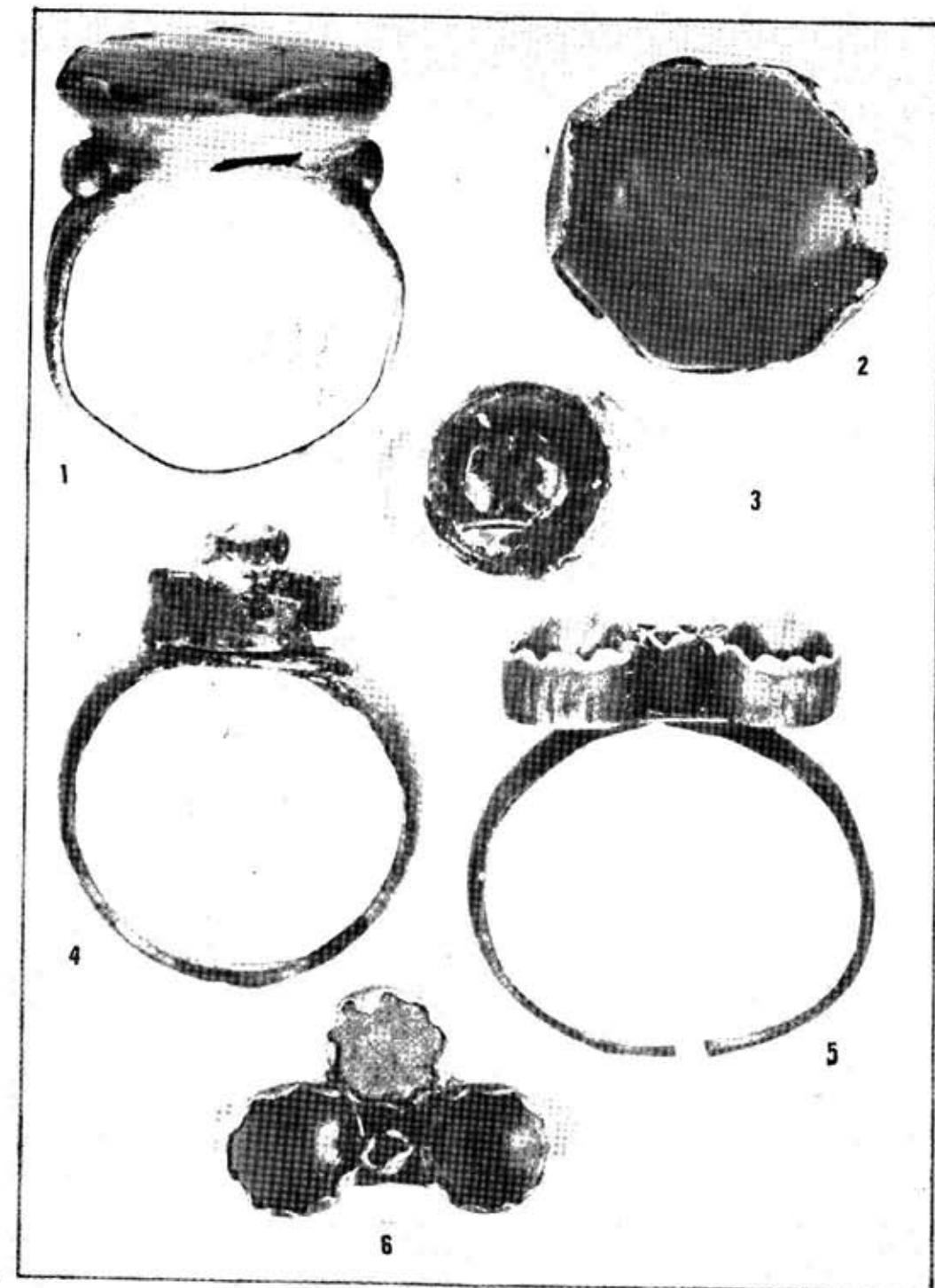
Pl. IX BAGUES AU CHATON SOUDE

Pl. IX — ANELLI

PL. X — INELE CU PIATRĂ

Pl. X BAGUES AU CHATON ORNÉ DE PIERRES

Pl. X — ANELLI

X

După aceste precizări, comparativ cu mormintele din necropolele menționate mai sus, să încercăm să facem cîteva observații.

La Enisala, în cele trei campanii care s-au succedat pînă în prezent, s-au descoperit 150 de morminte⁹², la care se adaugă cele distruse cu ocazia construirii şoselei și a caselor din jur. Aici s-au făcut înmormîntări din secolul XV pînă în secolul al XVIII-lea⁹³, fapt ce dovedește existența neîntreruptă a satului. Ipoteza este confirmată, deocamdată, de situația din capătul secțiunii I. Aici, într-o primă perioadă, se fac înmormîntări pînă în al treilea sfert al secolului al XVI-lea, după care se observă o întrerupere pînă la începutul secolului al XVII-lea. Înmormîntările din secolul al XVII-lea, datează cu monede de la Murad IV (1623–1640) și Ibrahim I (1640–1648), trebuiesc legate de o extindere a necropolei de sec. al XVII-lea. Locuitorii aveau conștiința unei limite a necropolei din secolul al XVI-lea, dar nu știau exact această limită. Așa se explică, credem, intercalarea unor morminte din secolul XVII, printre morminte din secolul XVI.⁹⁴ pe de o parte, iar pe de altă parte, spațiul mare dintre M₄₃, M₄₄ și M₄₅, M₄₆.

În altă ordine de idei, se remarcă diferențele mari de sexe și vîrstă: au fost găsite 20 de morminte de copii, 24 de morminte de femei și numai 4 morminte de bărbați.

Inventarul prezintă o situație aparte neavind un termen de comparație apropiat în nici o altă necropolă sătească din țară. Față de celelalte necropole, unde pentru secolele XV–XVI numărul mormintelor cu sierie este foarte mic, aici se constată o prezență de aproape 100% a mormintelor cu sierie. Explicația că existența sierilor denotă unele elemente mai avute este contrazisă, măcar în parte, de unele morminte care au sieriu, dar nu au inventar. Mai mult, în secolul al XVII-lea, la nici un mormint nu s-a găsit sieriu, nici măcar la cele cu inventar deosebit⁹⁵. Aceasta, cînd în țară, pentru secolul XVIII, situația este diferită; numărul înmormîntărilor cu sieriu este mai mare față de secolele XV–XVI. S-ar putea că lipsa sierilor în secolul XVII să constituie un element de ritual al unei populații străine, tot creștine, care a fost primită să se înmormînteze la marginile necropolei. Lipsa unei analize antropologice ne impiedică să spunem, deocamdată, ceea ce precizez.

Analizând componenta inventarului funerar, pe secole, observăm unele deosebiri. În nici unul din mormintele din secolul al XVII-lea nu s-au găsit, pînă acum, mărgele, nasturi globulari sau potcoave. Aceasta s-ar putea să vină în sprijinul ipotezei de mai sus, dar o putem lega și de o schimbare a modei vestimentelor în secolul al XVII-lea.

Indiferent de perioada din care sunt, unele morminte se dețasează prin inventarul lor funerar deosebit de bogat. Se remarcă M₂₈, cu fragment de țesătură din mătase cu fir de argint aurit, M₁, cu cercei și două inele, M₅₄, în care s-au găsit două inele, dintre care unul en piatră. La polul opus se situează unele morminte care nu au nici un fel de inventar. Situația reflectă foarte bine diferențierile sociale din sat, existența unor elemente mai avute. Prezența unor piese deosebite, care n-au putut fi preluate de meșteri locali, se explică prin existența, la numai 8 km, a orașului Babadag, cel mai important oraș din nordul Dobrogei din timpul Evului Mediu.

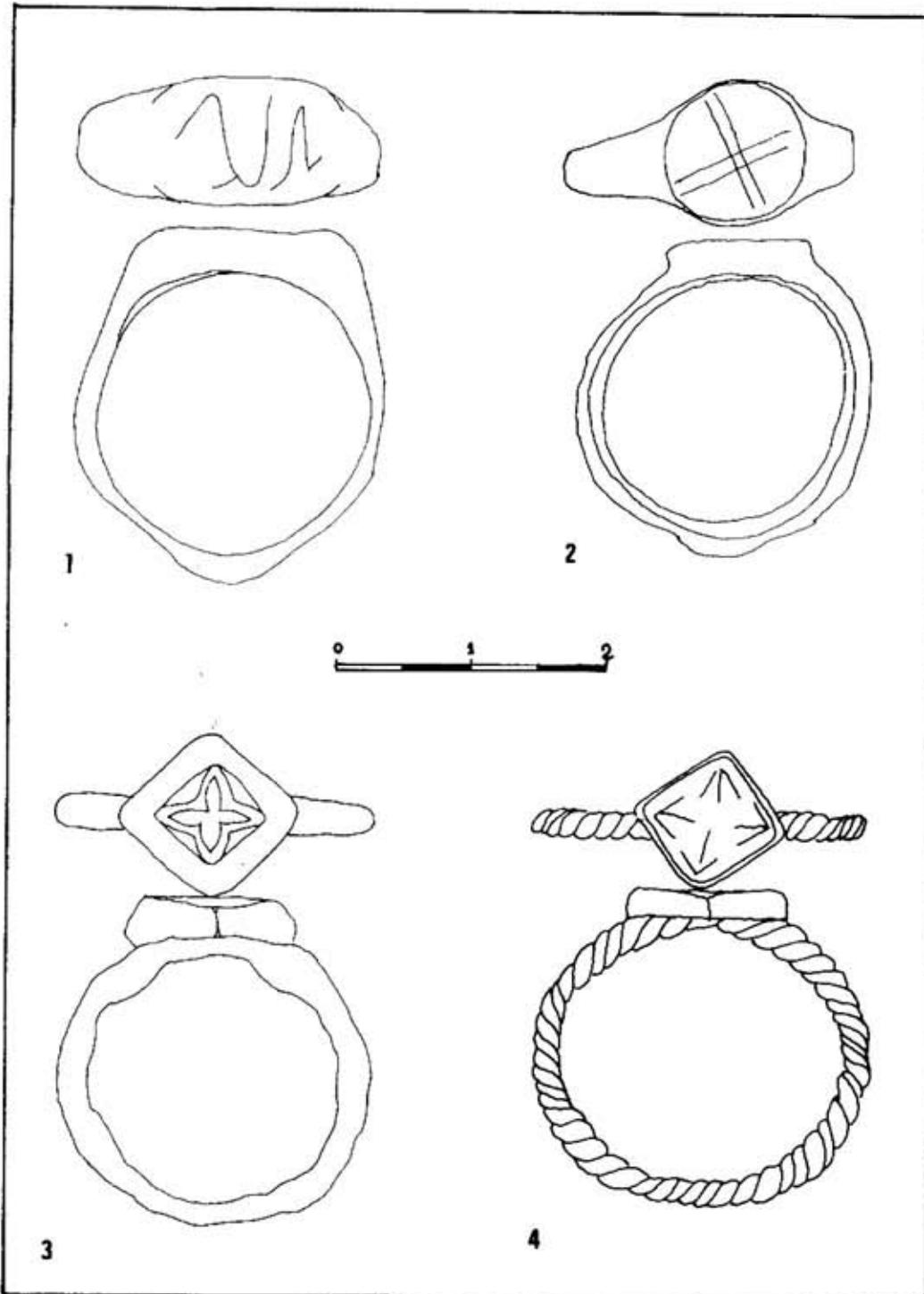
Pentru o mare parte din inventarul mormintelor există analogii cu materialele cercetate din necropolele medievale de la est și sud de Carpați, aceasta dovedind încă o dată legăturile neîntrerupte dintre aceste teritorii.

Sperăm ca cercetările viitoare să confirme ipotezele noastre și să duă la precizarea unor probleme nerezolvate încă: limitele în timp și spațiu ale necropolei, organizarea și dezvoltarea sa, raportul dintre așezare și necropolă.

PL. XI – INELE

Pl. XI BAGUES

Pl. XI - ANELLI

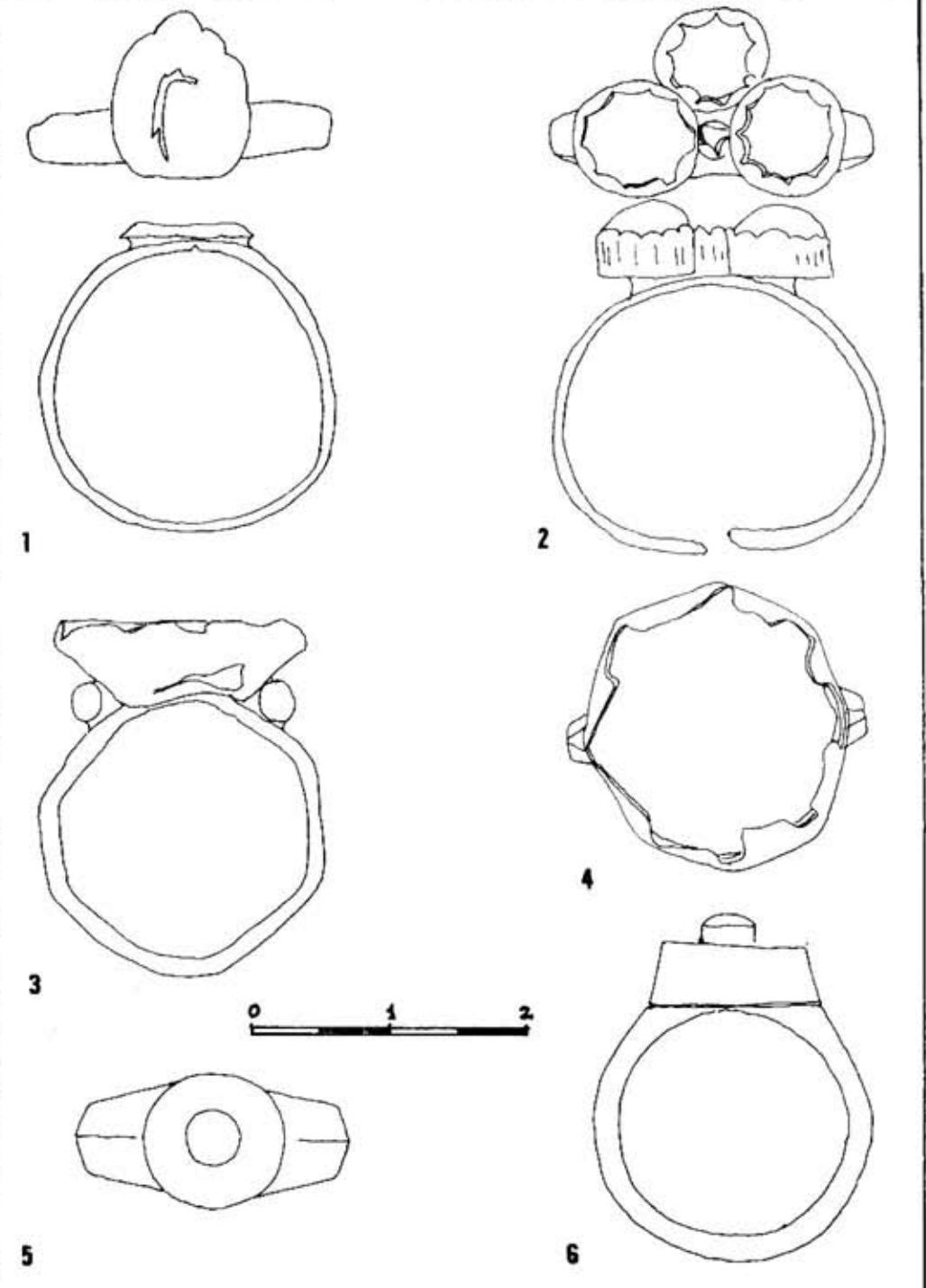
NOTE

- Lucrarea a fost prezentată la Sesinnea anuală de rapoarte din martie 1978. Ne facem o plăcintă datorie adresind și pe această cale mulțumirile noastre tău, director G. Simion pentru îndrumările competente pe care ni le-a acordat neîncetat în timpul cercetărilor.
1. G. Simion, *Despre cultura geto-dacă din nordul Dobrogei, în lumiile descoperirilor de la Enisala*, Peuce, II, 1971, p. 63–129; Idem, *Necropolele getice de la Enisala și Telifa*, Peuce, VI, 1978, p. 49–52; Idem, *La culture gète-dace du nord de la Dobroudja dans la lumière des découvertes d'Enisala*, Thracia, III, Serdicae, 1974, p. 291–304; Idem, *Les gètes de la Dobroudja septentrionale du VIe au I^e siècle av.n.e.*, Thracia-Dacia, București, 1976, p. 113–163.
 2. L. Barnea, St. Stefanescu, *Die istorie Dobrogei*, III, București, 1971, p. 380 și urm.; Radu Stefan Ciobanu, *Cetatea de la Enisala*, B.M.L., an XL, 1, 1971, p. 21–30.
 3. Vezi nota nr. 5.
 4. Adecum încă odată mulțumiri cercetătorului Mircea Babes, care ne-a cedat spre studiu și publicare materialele medievale rezultante în urma cercetărilor din anul 1967.
 5. Mircea Babes, *Necropola dacico-romane de la Enisala*, SCIV, 22, 1, 1971, p. 19–46; pentru morminte medievale, vezi p. 23, fig. 1.
 6. La Măicănești circa 5% din morminte au brațele ridicate spre elavende. Cf. Margareta Constantiniu, Panait I. Panait, Ioana Cristache-Panait, *Santierul arheologic Băucani-Străulești*, în Cercetări arheologice în București, II, p. 197. Mulțumim din nou tău, Panait I. Panait, care ne-a oferit cu generozitate informații asupra inventarului funerar din necropolele din jurnal Bucureștiului.
 7. *Santierul arheologic Traian*, în SCIV, tom. VI, 3–4, 1955, fig. 11 (2, 6).
 8. Aici au fost descoperite 13 morminte cu antebrațele iadoite și aduse spre umeri. Mormintele sunt atribuite unei populații străine, creștinată și assimilată de populația locală, poziția brațelor reprezentând o tradiție a ritualului vechi funerar. Cf. Gh. Cantacuzino, *Unele probleme istorice privind asezdările medievale munțene în lumina cercetărilor arheologice de la Cernica*, SCIV, tom. XIV, 2, 1963, p. 371–379.
 9. Mormintele nu au fost încă supuse unei analize antropologice.
 10. I. Nestor și Petre Diaconu, *Săpăturile arheologice de la Păcauld lui Soare*, Materiale, 1959, p. 590; Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *Păcauld lui Soare. Așezarea medievală*, II, 1977, p. 10.
 11. Cimitirul este inelat cronologie între sfârșitul secolului XIII și începutul secolului XV. S-au descoperit ca. 70 de morminte, toate fără sicerie. Inventarul este foarte sărac, numai cîteva morminte avind inventar. Informațiile ne-au fost date de tău, Petre Diaconu, căruia îl mulțumim încă o dată pentru sprijinul acordat.
 12. Lia Bătrîna și Adrian Bătrîna, *Contribuții la evoluția arhitecturii medievale din Dobrogea: biserică Sf. Atanasie din Nicula (jud. Tulcea)*, SCIV, tom. 28, 4, 1977, p. 510.
 13. Raport preliminar asupra sondajului de lungă Lunca Viță, ru. Măcin, SCIV, tom. III, 1952, p. 416.
 14. Margareta Constantiniu, Panait I. Panait, Ioana Cristache-Panait, loc. cit.
 15. Panait I. Panait, Mișa Tureu, Iulia Constantinescu, Paul I. Cernovodeanu, *Complexul medieval Tîngau*, (în continuare, va fi citat cu Tîngau), *Cercetări arheologice în București*, II, p. 264–270.
 16. Dorin Popescu, N. Constantinescu, Gh. Diaconu și Sebastian Morintz, *Santierul arheologic Tîngau*, Materiale, VI, 1959, p. 756.
 17. C. S. Nicolaescu-Plopșor, M. Petrescu-Dimboviță, N. Constantinescu, Dan G. Teodor, Emilia Zaharia, Adrian Florescu, Marilena Florescu și Gh. Diaconu, *Santierul Arheologic de la Bicaz* (în continuare va fi citat Bicaz), Materiale, VI, 1959, p. 71–72.
 18. Hortensia Dumitrescu și Vladimir Dumitrescu, *Săpăturile de la Traian-Dealul Finfinilor*, Materiale, VI, 1959, p. 175.
 19. Radu Popa, *Streisengeriu, Mărturii de istorie românească din secolele XI–XIV în sudul Transilvaniei*. Revista muzeelor și monumentelor. Monumente istorice și de artă, 1, 1978, p. 29.
 20. Gh. Bîchir și Eugen Dogan, *Săpături arheologice la Mindrișca*, Materiale, VIII, 1962, p. 298.

PL. XII — INELE

PL. XII BAGUE À L'ANNEAU LAMÉLLAIRE (1) ET BAGUES AU CHATON ORNÉ DE PIERRES (2–6)

PL. XII — ANELLI

21. *Santierul Tigrisor*, Materiale VI, p. 736.
22. Margareta Constantiniu, Panait I. Panait, Ioana Cristache-Panait, loc. cit.
23. Radu Popa, loc. cit.
24. Identificarea monedelor turcești a fost făcută de dr. Mihai Maxim, de la Facultatea de istorie din București, căruia îl aducem încă o dată mulțumirile noastre.
25. Cu sprijinul colegiei noastre de la secția de etnografie, Vasiliu Topoleanu, materialele au fost analizate la Muzeul de Artă al R.S.R., la Laboratorul de cercetări și analize chimice, cu Buletinul de analiză nr. 186 din 10 dec. 1977. Pe această cale mulțumim din nou colegiei noastre pentru sprijinul continuu pe care ni-l-a acordat la cercetarea și conservarea fragmentelor textile.
26. V. Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeș. Note istorice și arheologice*, în BCMI, 1917–1923, p. 66.
27. Dinu V. Rosetti, *Săpăturile de la Snagov*, București, 1935, p. 39, fig. 13.
28. Ion Nestor și colab., *Santierul arheologic Sucava*, SCIV, tom. IV 1–2, 1953, p. 356–364.
29. Margareta Constantiniu, Panait I. Panait, Ioana Cristache-Panait op. cit., p. 213.
30. Gheorghe Baltag, *Podoabe din secolele XIV–XVIII din inventarul necropolelor de la Streisângiurgiu și Strei-județ Hunedoara*, Revista muzeelor și monumentelor. Monuments istorice și de artă, I, 1978, p. 56, fig. 1 (13, 15).
31. *Santierul Sucava-Cetatea Neamț*, SCIV, an. VI, 1955, nr. 3–4–, p. 766.
32. Dorin Popescu și Dinu V. Rosetti, *Săpăturile arheologice de la Rețevoiești*, Materiale, VI, 1959, fig. 14 (5).
33. Dinu V. Rosetti, *Vestigiiile feudale de la Sălănești*, BMI, an. XLII, nr. 2, 1972, p. 36.
34. SCIV, an. VI, 3–4, 1955, fig. 12.
35. Ion T. Dragomir, *Tezaurul de la Zăvoia (jud. Brăila)*, BMI, an. XLII, nr. 2, 1972, p. 71, și fig. 1 (18).
36. V. Drăghiceanu, op. cit., f. 52.
37. SCIV, an. VI, 3–4, 1955, fig. 12.
38. Gheorghe Baltag, op. cit., fig. 1 (16).
39. N. Constantinescu, *Cocoui*, Buc., 1972, p. 95, pl. IX, 7.
40. D. M. Roska, *Un vechi cimitir românesc în fostul sat Vărăreia din jud. Bistrița-Năsăud, după săpăturile arheologice întreprinse*, Cluj, 1924, p. 26 și urm.
41. Al. Andronic, Eug. Zaharia, et M. Dinu, *La résidence princière de Jassy*, Dacia, NS, XIV, 1970, p. 353, f. 11/11.
42. Marin Matei Popescu, *Podoabe medievale în fările române*, 1970, cat. 53.
43. Victor Spinei, *Necropola medievală de la Piatra-Neamț-Dârăuănești*, Memoria Antiquitatis, I, 1969, f. 3/3.
44. *Santierul arheologic Hlincea-Iași*, SCIV, an. V, 1–2, 1954, p. 244.
45. SCIV, 1–2, 1953, p. 361–362.
46. *Tinaganu*, p. 269.
47. M. M. Popescu, op. cit., p. 17.
48. Petre Diaconu, Silvia Baraschi, op. cit., fig. 97 (14–16).
49. Al. Bărcăcilă, *Monede, podoabe de metal și fragmente ceramice de la termele Dobrogei și din cimitirul medieval suprapus*. Materiale, V, 1959, fig. 3 (13).
50. SCIV, 1–2, 1953, fig. 27.
51. Petre Diaconu, Silvia Baraschi, op. cit., fig. 97 (21, 22).
52. Informație Emil Ioan Emandi.
53. Informație Mircea Babeș.
54. Al. Bărcăcilă, op. cit., fig. 3 (6).
55. N. Constantinescu, Gh. Untaru, *Podoabe feudale descoperite la Olteni (r. Focșani)*, în SCIV, anul X, 2, 1959, p. 500–501, fig. 2 (1) și fig. 3.
56. Ion T. Dragomir, *Descoperiri arheologice pe actualul teritoriu al Galațiului din cete mai vechi timpuri și pînă la întemeierea orașului*, în Danubius I, 1967, fig. 17 (1–2).
57. SCIV, 1–2, 1953, p. 356–364.
58. Dinu V. Rosetti, op. cit., p. 34.
59. Ibidem, nota 53.
60. Ibidem.
61. Panait I. Panait, *Începuturile orașului București în lumina cercetărilor arheologice*, București, Materiale de istorie și muzeografie, V, 1967, p. 16.
62. Ibidem, n. 47.
63. Ibidem, fig. 1.
64. M. M. Popescu, op. cit., p. 29, și cat. 127, 128.
65. Ibidem, fig. 22.
66. Virgil N. Drăghiceanu, *Săpăturile din Buda, Lapos și Tisădú-Buzău*, în BCMI, 1931, p. 175, fig. 36.
67. București, II, fig. 110.
68. SCIV, 3–4, 1955, fig. 12 (7).
69. Eugeniu Neamțu, *Obiectele de podoabă din tezaurul medieval de la Cotul Morii, Popricani (Iași)*, în Arheologia Moldovei, I, fig. 1(8) și 3 (7).
70. Dinu V. Rosetti, op. cit., fig. 5 (6, 17).
71. Gheorghe Baltag, op. cit., fig. 1 (4).
72. M. M. Popescu, op. cit., p. 22.
73. Panait I. Panait, loc. cit.
74. SCIV, 1–2, 1953, p. 356–364.
75. Gheorghe Baltag, op. cit., fig. 1 (8).
76. Al. Bărcăcilă, op. cit., fig. 2 (2, 7).
77. M. M. Popescu, op. cit., p. 27.
78. Panait I. Panait, op. cit., p. 16.
79. Dinu V. Rosetti, op. cit., f. 5 (16).
80. Dorin Popescu și Dinu V. Rosetti, op. cit., fig. 14 (3a–3b).
81. M. M. Popescu, op. cit., fig. 22.
82. Gh. Ștefan, I. Barnea, Maria Comșa, Eugen Comșa, *Dinofgia I. Așezarea feudal timpurie de la Biserica-Găredău*, 1967, fig. 167 (4–6) și fig. 170 (18, 20).
83. M. M. Popescu, op. cit., p. 27 și cat. 131, 132.
84. Vezi nota 83.
85. *Tinaganu*, p. 269 și fig. 25 (4).
86. M. M. Popescu, op. cit., p. 28–29 și cat. 129.
87. SCIV, 3–4, 1955, p. 779, fig. 24 (1).
88. Informație Anca Păunescu. Aducem și pe această cale mulțumirile noastre pentru amabilitatea cu care ne-au fost arătate materialele de la Giurgeni.
89. Dinu V. Rosetti, Panait I. Panait, *Cercetările istorice și arheologice privind clitoria brincoaveană de la Sf. Gheorghe Nou*, în București, Materiale de istorie și muzeografie, VI, 1986 p. 100, fig. 2/2.
90. V. Drăghiceanu, op. cit., fig. 2.
91. La sesiunea de rapoarte și comunicări din martie 1978 ni s-a sugerat că ar putea fi vorba de o necropolă orășenească, dar deocamdată, nu avem nici un indiciu în acest sens.
92. În anul 1967 au fost dezvelite 30 de morminte, în anul 1977 – 57 de morminte și în anul 1978 – 63 de morminte.
93. În campania din anul 1967 s-a descoperit o monedă turcească din anul 1703.
94. Că nu poate fi vorba de înmormintări continue, o dovedesc monedele descoperite; ultima monedă din secolul XVI, este o emisiune de la Selim al II-lea (1566–1574), iar prima monedă din secolul al XVII-lea este de la Murad al IV-lea (1623–1640).
95. Vezi cercetii poliedrii din M. 42.

LA NÉCROPOLE MÉDIÉVALE D'ENISALA RAPPORT PRÉLIMINAIRE (Résumé)

On a inclus dans le plan de recherche du musée le « Delta du Danube » de Tulcea pour les années 1977–1978 la nécropole médiévale d'Enisala, localité connue dans la littérature de spécialité par les recherches de la nécropole grecque et de la cité médiévale.

Mircea Babeș, de l'Institut d'Archéologie de Bucarest, en 1967–1968, en étudiant la nécropole daco-romaine des siècles I–II d.n.e., a découvert les premières tombes médiévales.

Pendant les quatre campagnes (1967–1968) et (1977–1978) on a trouvé 150 tombes médiévales et 105 tombes daco-romaines d'incinération et d'inhumation. La superposition des deux nécropoles a provoqué le dérangement de certaines tombes daco-romaines. Jusqu'à présent, on n'a pas encore observé de superpositions de tombes, dans la nécropole médiévale.

Les tombes médiévales sont rangées en lignes presque parallèles. Elles sont aménagées selon le rite chrétien. Dans la moitié des tombes on a trouvé des monnaies déposées dans la main ou sur la poitrine. 75% des inhumations ont été faites en cercueils de bois, le reste étant

représenté par des inhumations sans cercueil. L'inventaire très riche, constitué par des fragments de tissu, des accessoires vestimentaires, des objets de parure – boucles d'oreille, bagues, perles en verre, monnaies – a permis l'encaissement chronologique de la nécropole aux XV–XVII siècle.

Une partie de l'inventaire des tombes présente des analogies avec les nécropoles médiévales situées à l'est et au sud des Carpates.

Dans la Dobroudja, pour cette période, la nécropole médiévale d'Enisala est le seul monument de ce genre connu jusqu'à présent. Elle atteste la continuité d'habitation de la population roumaine dans cette zone, pendant la domination ottomane dans la Dobroudja.

Les recherches futures poursuivront la découverte de l'habitat contemporain à la nécropole. L'inventaire riche et varié de la vaste nécropole d'Enisala et les témoignages importants des sources écrites et cartographiques suggèrent qu'il s'agit d'un habitat florissant dont l'investigation apportera de nouvelles données sur l'histoire médiévale de la Dobroudja.

LA NECROPOLI MEDIOEVALE DI ENISALA
RAPPORTO PRELIMINARIO
(Riassunto)

Nel programma di ricerche del museo del Delta del Danubio negli anni 1977-1978 è stata inclusa la necropoli medioevale di Enisala, località ben nota nella letteratura di specialità dalle ricerche della necropoli getica e della città medievale.

Mirea Babeș, dell'Istituto di Archeologia di Bucarest, nel 1967-1968, studiando la necropoli daco-romana (sec. I-II d.C.) ha trovato le prime tombe medioevali.

Durante gli scavi del 1967-1968 e 1977-1978 sono rinvenute 150 tombe medioevali e 105 tombe daco-romane a incinerazione ed inumazione. La sovrapposizione delle due necropoli ha provocato il disturbo di alcune tombe antiche. Fin'adesso non sono rinvenute delle sovrapposizioni fra le sepolture del medioevo.

Nella necropoli medioevale si può osservare la disposizione delle tombe in file parallele. Le sepolture sono sistamate secondo il rito cristiano. Nella metà delle tombe abbiamo sorpreso la deposizione di monete, sia alla ma-

no che sul petto. Il 75% delle sepolture presenta bare di legno; nel resto dei casi si tratta di sepolture senza bara. Il corredo ricchissimo costituito da frammenti di tessuto, accessori vestimentari, orecchini, anelli, perle di vetro e monete ci ha permesso di fissare la cronologia della necropoli tra i sec. XV-XVII.

Parte del corredo delle tombe ha delle analogie nelle necropoli situate a sud ed est delle Carpathi.

Nella Dobrugia, per questo periodo, la necropoli medioevale di Enisala rappresenta un monumento singolare fino ad oggi, attestando la continuità d'abitazione della popolazione romena in questa zona durante l'epoca del dominio ottomano.

Il compito delle ricerche future sarà di portare alla luce l'abitato coevo alla necropoli. Il corredo ricco e diverso della necropoli di Enisala e le testimonianze delle fonti scritte e cartografiche, indicano qui l'esistenza di un abitato florido durante questo periodo scuro della storia di Dobrugia.

MONEDA FEUDALE ROMÂNESTI DESCOPERITE ÎN DOBROGEA

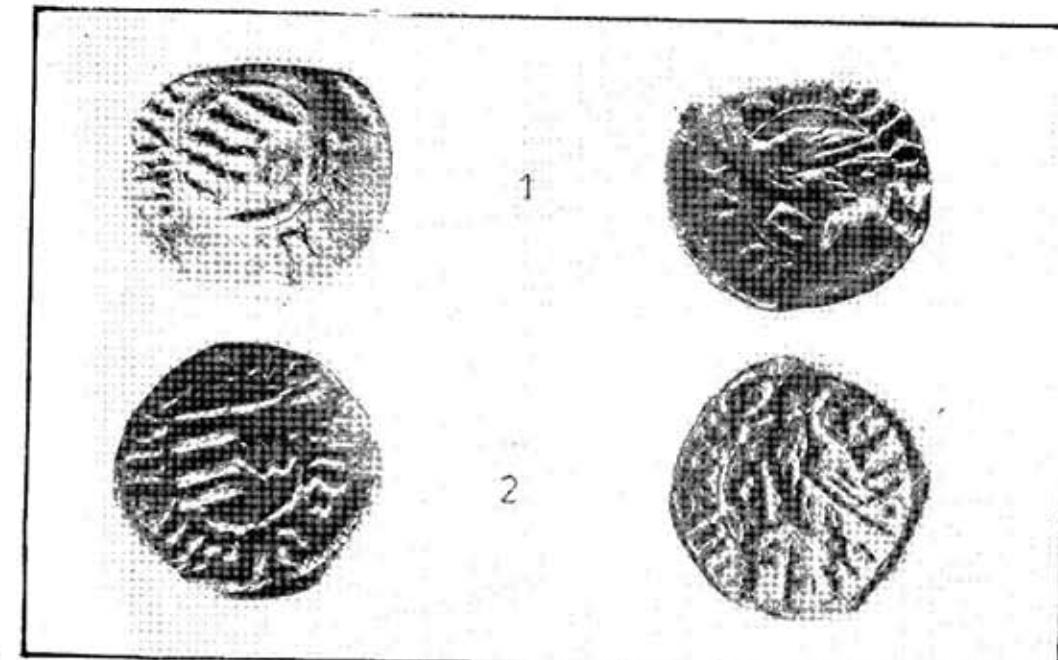
GABRIEL CUSTUREA

La numeroasele descoperiri monetare din timpul lui Mircea cel Bătrân¹ se adaugă și monedele găsite în raza comunei Corbu din județul Constanța.

În jurul anilor 1960 s-a descoperit aici un tezaur monetar care, ajuns în mîinile unei persoane neavizate a fost dispersat. Din informațiile pe care le deținem, tezaurul conține aproximativ 300 piese între care, emisiuni ale lui Mircea cel Bătrân.

Din acest tezaur, prin bunăvoiețea lui C. Chiriac, au intrat în colecțiile Cabinetului numismatic al Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța două monede emise de Mircea cel Bătrân. Piesele aparțin tipului cu legendă latină.

1. Av. IWAR : DI : MVR CZ IWAR : DI : MVR CZ
Rv. +IWM - MVR CZ +IWM - MVR CZ
AR. Duceat Tip general MBR. p. 20 nr. 118, 119, 13.5 mm; 0.30 g. fig. 1.
2. Av. ZA - MVR.... ZA - MVR....
Rv. | +...ANAZ - ID DI +...ANAZ - ID DI
AR. Duceat MBR. p. 22, nr. 138, 13 mm., 0.35 g. fig. 2.

PL. 1 FIG. 1-2 MONEDA ROMÂNESTI EMISE ÎN TIMPUL LUI MIRCEA CEL BĂTRÂN
PL. 1 FIG. 1-2 MONNAIES ROUMAINES ÉMISSIONS DE MIRCEA LE VIEUX
TAF. 1 ABB. 1-2 DIE RUMÄNSCHE MÜNzen VON MIRCEA ALTESTES HERAUSGE-
BEN